

Asia: 1/41/2016

Lausuntopyyntö yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmän (TATTI) mietinnöstä ja työryhmän ehdotuksesta hallituksen esitykseksi uudeksi tietosuojalaiksi

1 luku. Yleiset säännökset

Yleiset kommentit

-

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

2 luku. Käsittelyn oikeusperuste eräissä tapauksissa

Yleiset kommentit käsittelyn lainmukaisuutta koskevasta 3 §:stä.

-

Yleiset kommentit erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta 5 §:stä ja rikostuomioita ja rikkomuksia koskevasta 6 §:stä.

-

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen lapselle sovellettavan ikärajan tulisi olla:

13 vuotta

Ikärajaa koskevat perustelut

EU:n tietosuoja-asetuksen tavoitteena on parantaa myös alaikäisten suojaa henkilötietojen käsittelyssä ja se asettaa uusia vaatimuksia lapsille ja nuorille suunnatuille verkkopalveluille. Yksi asetuksen mukanaan tuomista uusista vaatimuksista on, että alle 16-vuotiaat eivät voi jatkossa käyttää esimerkiksi sosiaalisen median palveluita ilman huoltajiensa lupaa. EU:n jäsenmailla on kuitenkin mahdollisuus sopia kansallisesti alemmasta ikärajusta, joka voi alimmillaan olla 13 vuotta.

Tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanoa valmisteleva työryhmä on pitänyt mahdollisena joko 13 tai 15 vuoden ikärajan asettamista. Asiasta on keskusteltu runsaasti myös muissa jäsenmaissa ja Pohjoismaista ainakin Ruotsi ja Norja ovat päätyneet 13 ikävuoteen. Lastensuojelun Keskusliiton lapsille ja nuorille tekemässä kyselyssä noin 80 % vastaajista piti 15 vuotta alhaisempaa ikärajaa parhaana vaihtoehtona.

Tietosuoja-asetuksen toimeenpano on tasapainoilua lapsen suojelun ja osallistumisoikeuden välillä. Lapsen oikeuksien kannalta keskeisiä on turvata lapsen hyvinvointi ja kehitys (lapsen oikeuksien sopimuksen 6 artikla ja koko sopimuksen sisältö), oikeus ilmaista mielipiteensä, joka sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia (13 artikla), oikeus tulla kuulluksi ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin (12 artikla), oikeus saada tietoa median välityksellä (17 artikla), oikeus suojeluun (3 artiklan 2 kappale).

On myös varmistettava, ettei tietosuojalainsäädäntö lisää lasten keskinäistä eriarvoisuutta (lapsen oikeuksien sopimuksen 2 artikla, syrjinnän kieltäminen) ja että lainsäädännön vaikutukset lapsiin ja lapsen oikeuksiin arvioidaan ja että arvioinnin perusteella lapsen etu asetetaan päätöksenteossa etusijalle (3 artiklan 1 kappale). Lapsen etu muodostuu lapsen oikeuksien kokonaisuuden parhaasta mahdollisesta toteutumisesta.

Osallisuus digitaalisessa kulttuurissa ja monet sosiaalisen median palvelut ovat lapsille merkittävä osa arkea, ilmaisua ja oppimista sekä vertaissuhteiden muodostumista. Jos ikäraja asetetaan korkeaksi, se rajoittaa lasten mahdollisuuksia toimia digitaalisessa kulttuurissa ja lasten vertaissuhteille tärkeissä sosiaalisen median palveluissa, jotka ovat osa lasten arkea. Lapsen oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin on turvattu niin lapsen oikeuksien sopimuksessa, perustuslaissa kuin lapsenhuoltolaissakin. Jos ikäraja on kovin korkea, lapsen oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti voi vaarantua.

MLL esittää, että ikäraja olisi 13 vuotta. Ikärajan asettaminen on kuitenkin vain yksi lasten oikeuksien toteutumiseen verkkomaailmassa vaikuttava toimenpide. Keskeistä on, miten muut lasten kannalta merkittävät tietosuoja-asetuksen velvoitteet toteutuvat käytännössä. Useiden verkkopalveluiden ehdot ovat lapsen näkökulmasta vaikeaselkoisia. Lasten tulee saada verkkopalveluissa tarvitsemaansa tietoa ymmärrettävällä tavalla, jotta he tietävät, mihin ovat sitoutumassa ja mihin heidän henkilötietojaan kerätään. Tätä edellyttää myös tietosuoja-asetus.

Tietosuojatyöryhmän mietintö jättää avoimeksi useita lasten oikeuksien kannalta keskeisiä kysymyksiä, joihin tarvitaan vastauksia ennen kuin asetusta aletaan soveltamaan. Esimerkiksi miten huolehditaan siitä, että huoltajan suostumuksen varmentaminen mahdollistaa lapsille verkkopalveluiden käytön yhdenvertaisesti. Riskinä esimerkiksi luottokortilla tapahtuvassa varmentamisessa on, että se syrjii perheitä heidän sosioekonomisen asemansa perusteella. Lisäksi voi eteen tulla tilanteita, jossa lapsen vanhemmat asuvat erillään mutta ovat molemmat lapsensa

huoltajia ja erimielisiä lapsensa verkkopalvelun käytön suhteen. Riittääkö yhden huoltajan suostumus tällaisessa tilanteessa ja jos riittää, niin kumpi heistä päättää?

Tietosuoja-asetuksen johdannossa määritellään, että ”Vanhempainvastuunkantajan suostumuksen ei olisi oltava tarpeen tarjottaessa ennalta ehkäiseviä palveluja tai neuvontapalveluja suoraan lapselle”. Tätä ei ole kuitenkaan huomioitu asetuksen artikloissa ja jättää siten tulkintavaraa. Tietosuoja-asetus jättää myös tulkinnanvaraa siihen, mikä on ennalta ehkäisevä palvelu tai neuvontapalvelu. Monet Suomessa toimivat tuki- ja neuvontapalvelut käyttävät kaupallista alustaa toimintaympäristönään. Lapsille ja nuorille jatkossakin tulee varmistaa pääsy laadukkaisiin matalan kynnyksen tuki- ja neuvontapalveluihin verkossa.

Lasten ja nuorten osallisuus ja oikeus turvallisiin mediaympäristöihin ja digitaaliseen osaamiseen vaativat pitkäjänteistä työtä ja yhteistä vastuunkantamista. Mediakasvatus on entistä keskeisemmässä roolissa, jotta lapset ja nuoret voisivat käyttää verkkopalveluita turvallisesti ja mielekkäällä tavalla. Vahvaa panostusta tarvitaan lasten ja nuorten mediakasvatuksen lisäksi huoltajien ja ammattilaisten taitojen ja tietoisuuden vahvistamiseen.

Digitaaliseen osallisuuteen ja mediaympäristöissä tarvittavien taitojen harjoittamiseen kannustavat myös uudet varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet. Tietosuoja-asetuksen toimeenpanossa on huomioitava myös mediakasvatustyön mahdollistaminen kouluissa. Jos ikäraja asetetaan korkeaksi, se heikentää käytännön mediakasvatustyön mahdollisuuksia kouluissa.

3 luku. Valvontaviranomainen

Yleiset kommentit suullista käsittelyä seuraamuslautakunnassa koskevasta 16 §:stä

-

Muut yleiset kommentit valvontaviranomaista koskevasta 3 luvusta.

Tietosuojavaltuutetun toimisto laajennetaan tietosuojavirastoksi. On välttämätöntä, että tietosuojavirastossa on riittävä asiantuntemus lasten oikeuksista ja lasten ja nuorten tietosuojan kysymyksistä. Tietosuojaviraston on kyettävä neuvovaan ja oheistamaan lapsia, nuoria, heidän vanhempiaan, lasten kanssa työskenteleviä, muita viranomaisia, yrityksiä ja järjestöjä lasten ja nuorten tietosuojaan liittyvissä kysymyksissä. Tämä on otettava huomioon viraston voimavarojen mitoituksessa.

Myös lasten ja nuorten tietosuojan toteutumisen valvonta on resursoitava riittävällä tavalla. Tietosuojalainsäädännön toteutumista on seurattava ja arvioitava myös lasten oikeuksien näkökulmasta. On säännöllisesti arvioitava lainsäädännön toteutuneita vaikutuksia lasten ja nuorten oikeuksien toteutumiseen.

4 luku. Oikeusturva ja seuraamukset

Yleiset kommentit käsittelyn viivästymistä koskevasta 23 §:stä.

-

Tulisiko yleisen tietosuoja-asetuksen 83 artiklan mukaisia hallinnollisia sakkoja voida kohdistaa myös viranomaisiin ja julkishallinnon elimiin?

-

Perustelut

-

Mikäli vastaus hallinnollisten sakkojen kohdistamista viranomaisiin koskevaan kysymykseen on ei, pyydetään esittämään näkemys vaihtoehtoisesta seuraamusjärjestelmästä.

-

Muut yleiset kommentit oikeusturvaa ja seuraamuksia koskevasta 4 luvusta.

-

5 luku. Tietojenkäsittelyn erityistilanteet

Yleiset kommentit henkilötietojen käsittelyä journalistisia, akateemisen, taiteellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten koskevasta 27 §:stä.

-

Yleiset kommentit tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia sekä tilastollisia tarkoituksia varten tapahtuvaa käsittelyä koskevista poikkeuksista ja suojatoimista

-

Muut yleiset kommentit tietojenkäsittelyn erityistilanteita koskevasta 5 luvusta.

-

Laki rikoslain 38 luvun 9 §:n ja 10 §:n 3 momentin muuttamisesta

Yleiset kommentit tietosuojarikosta koskevasta 9 §:stä.

-

Muut mahdolliset kommentit

Muita huomioita työryhmän mietinnöstä ja ehdotuksesta hallituksen esitykseksi

Lapsia koskevissa ja heihin vaikuttavissa asioissa tulisi tehdä lapsivaikutusten arviointi, jotta lapsen etu voidaan ensisijaisena harkintaperusteena ottaa huomioon päätöksenteossa. Lapsivaikutusten arviointiin kuuluu myös lasten ja nuorten näkemysten selvittäminen. Työryhmä ei ole tehnyt lapsivaikutusten arviointia.

Mediakasvatuksen merkitys korostuu koko ajan yhteiskunnan digitalisoituessa. Riittävät mediataidot on keskeisimpiä kansalaistaitoja. Mediakasvatuksen kohteena eivät ole vain lapset ja nuoret, vaan myös vanhemmat ja lasten ja nuorten kanssa työskentelevät tarvitsevat mediataitoja lasten ja nuorten ohjaamiseen ja tukemiseen mediankäytössä.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on suositellut verkkopalvelujen kehittämisessä yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa ja korostanut mediakasvatuksen merkitystä. Mediakasvatus ja sen kehittäminen vaativat viranomaisten ja kolmannen sektorin moniammatillista yhteistyötä. Kansalaisyhteiskunnan toimijoita tulee mediakasvatuksen saralla tukea.

Yhteistyötä tulee vahvistaa myös valtion, kansalaisyhteiskunnan ja ICT-yritysten välillä. Useat ICT-toimijat ovatkin jo pohtineet lapsen oikeuksia omassa yritystoiminnassaan. Tietosuoja-asetuksen toimeenpano jättää kuitenkin epäselväksi sen, kuinka yrityksiä tuetaan ja valvotaan tietosuoja-asetuksen noudattamisessa.

livonen Esa
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry